

alatt nagyranőtt hirdetői, akik elvesztették hitüket a munkásság és faluszegénység teremtőképességében — az „intelligencia“ vezető szerepét vallják a magyarság „népi“ tömegei élén: a nagybirtok és karmeltőke, a bankok és bürokrácia magyarságtól idegen képviselői ellen. Ettől az ideológiától van áthatva Kodolányi könyve is, sőt egyenesen irodalmi prototípusa ennek az ideológiának. Ez az intelligencia azonban a gyakorlatban az állam, a nagytőke, a bankok emlőin él. Kodolányi pl. a Magyarország című lap szerkesztője, amely a legnagyobb tőkeerejű sajtóvállalat, az Athenaeum lapja. A falun az uri osztállyal és végrehajtó szerveivel kutya-macska barátságban élő módos gazda, a kulák az úr. A falu és intelligencia szövetsége: a falu kapitalistája és a nagytőke kiszolgálójának szövetsége a tőkésuralom erősítésére, a faluszegénység becsapására. A kulák, a fasizmus falusi támasza és az intelligencia: a tőke intellektuális támasza így találják meg egymást a „népies politika“ ma-lac-lapó köpenye alatt.

Az intelligenciának a magyarság sorsának alakulására nézve oly fontos rétege azonban nincs arra ítélve hogy feltétlenül a legfasisztább uralom támasza legyen. Ellenkezőleg az intelligenciának a leg- és legfontosabb szerepe lehet a magyarság radikális megmentésében, ha valóban szakítani tud az Athenaeummal és a hivatalos protektorátussal az egyik oldalon, s a falura ránehezülő nagybirtokos-bank és kulák szövetséggel a másik oldalon. Ha az ipari munkásság leghaladottabb rétegeivel szövetségben a szegény falusi nép szabadságáért és földhöz való jogáért küzd; a legszélesebb munkás és parasztdemokráciáért, munkáért, földért, kenyérért, szabadságért. Ehhez azonban az intelligencia részéről valóban új frontra van szükség Magyarországon.

(Budapest)

Horváth János

VIZKERESZTTŐL SZILVESZTERIG. A magyar irodalomnak az utolsó évben kétségtelenül egyik legérdekesebb jelensége Darvas József fiatal parasztelbeszélő feltűnése. Bár első könyvei nem a regényírás technikai hiánytalanságát mutató remek, mégis a magyar polgári kritika egyöntetűen állt meg a fiatal író előtt. Móricz Zsigmond, Zilahy Lajos, Kárpáti Aurél, Schöpflin Aladár, Benedek Marcell egyforma elragadtatással fogadták első könyvét és különbség nélkül úgy mutattak rá, mint a fiatal magyar irodalom legnagyobb reménységére. Ezek a megállapítások, mint a polgári kritika megállapításai, általában elméletiek és gyakorlati következtetés levonására nem kötelezőek. A nagy ígérte fiatal magyar író megmaradt a pesti padlásszobában és mindössze annyit profitált felfedeztetéséből, hogy felfedezői az ujságárvulás lehetőségéhez segítették.

A 22 éves állás nélküli néptanító *Fekete Kenyér* című első regénye mindenekelőtt a magyar parasztság alsó rétegének valóságos ábrázolásával hozott sikert. Darvas zsellérjei, tanyai cselédjei és a faluvégek sár-bafulladt világa másképp szólaltak itt meg, mint Móricz Zsigmond kulák parasztjai. A paraszt sors Darvasnál nem nő fel a *Sárvány* szimbólikus őserő eltulzásáig, hanem megmarad fekete, kiutat kereső társadalmi helyzetnek, amely felett kakastoll lobog. Ebből a népnyelvén beszélő regényből tisztán és érthetően kivehető, hogy nem „irodalomért“ íródott, hanem azért, hogy a szerző felhívja a figyelmet két és fél millió tanyai cseléd helyzetére és tiltakozzék az ellen a berendezkedés ellen, amely ennek a két és fél milliónak a helyzetén épp úgy nem képes és nem hajlandó változtatni, mint a többi hasonsorsú milliókén.

Darvas második regénye a *Vizkeresztől Szilveszterig*, amelyre felfedeztetése ellenére sem kapott rendes kiadót, beigazolt minden

ez alulról jött tehetséghez fűződő várakozást. Emberábrázolása elmélyült, történetészvése biztosabbá vált, valószínűsége még elhitetőbb lett. Ami történik, minden epizód és a megírt béres élet egy éve mindenben a társadalmilag legjellemzőbbet mutatja egy osztályról. Tanyai életelményei osztálytudatán keresztül jutnak az irodalmi megrögzítéshez, amely számára a valóság maradéknélküli ábrázolásával azonos.

Egy béreslegény Vizkeresztkor elszegődik szolgálni a gazdag tanyás gazdához. A tanyán mindenért ő viseli a felelősséget. Törvényszerűen találkozik az istálló nyoszolyáján a ház szolgáló leányával. A gazda felesége, a gusztusos asszony az elérhetetlen tulsó osztálypart távolságában marad. A tanya szomszédot kap, tanyást, aki a gazdától lopott kocsit, vetőmagot, szerszámot kap és a föld műveléséért hozamának egyharmadát. Itt is, ott is gyermek születik; ott a tizedik itt az első és ez ellen nem lehet tenni, a húsz éves béreslegény hiába tapossa talpával a szolgáló hasát, a gyermek nem megy el. Mit tehet? Feleségül veszi. A sors kétszeresen megnehezedik. Felvillan a falusi tanító képe: nyomor. A népoktatás oltárára lerakott ajándékok megjavítják a bizonyítványokat. A szegények fiai buták, mert nincs kolbászuk, amit küldjenek, a gazdagokéi okosak. Egy béres fellázad, gazdáját megveri, azután elbujdosik, mint a régi rablók. A többi béres csodálja. Ez hőstett volt és csendőrök üldözik. A pap a szegény érdekében szól, de amikor papválasztásra kerül sor, megfátogatja a gazdákat és megnyugtatta őket, hogy beszédeit nem úgy kell venni, ahogyan mondotta őket. Egy szomszéd tanyán megszállott lelkű tanyás prófétát, előbb a földi berendezkedés tökéletlenségéről, majd pedig amikor megfenyegetik az égiekhez menekül. A gazdáknak mindent szabad. Egy lakodalomban éjfél felé részegen sorra leteperik az odagyűlt családokat. A papból, a prófétából kiábrándult béreslegény fellázad és ököllel áll neki a részeg gazdának, aki terhes feleségére vetette ki gusztusát...

A béres felismeri fokról-fokra, bőrén és a tanyai sötét világ ezer jelenségén tapasztalja, hogy itt csak a változtatás segít. Süle bácsi a szomszéd tanyán gyermekeivel és feleségével huzatja ló hiányában az ekét. Gyujtogató örültté válik a nyomorban. A gazda féktelen, urat nem ösmerő diktátor. A nép maszlagolóját a profétát, örültként bekisérik, de aztán szabadon engedik, had' boldogítsa a népet. A demagóg pap megalakuszik. Mit lehet itt csinálni? Eljött a Szilveszter. A béres újszülött gyermekével, mint a többi ezer tanya hősei, cókmojkját nyakába fogva hazaindul. Az utakon találkoznak. Ezeket kell megmozgatni. Az utolsó oldalon a béres találkozik a tanítóval és a viszonyok felismerőjeként kijelenti: igenis meg kell változtatni a világot! Kikkel? Ezekkel a béresekkel? így csufolódik a tanító. Igen ezekkel, meg akik nem tudnak így tovább élni. Még egy csufolózó mondat száll a béres után, de az nem törődik vele, kezét lóbálva, fütyörészve megy a sorba. Már tudja, hogy nem a tanító-nak van igaza.

Darvas maga azt mondja könyvéről, hogy az nem több, jól sikerült környezetrajznál: az emberi tragédiák és mozgó tömegek monumentális akarása még e mögött van. S a regény utószava szerint a Vizkeresztől Szilveszterig egy regénytrilógia első része csak.

Érett mű Darvas második könyve, helye ott van Scharrer és Oskar Maria Graf valóságmutató parasztregényei mellett és ha irodalmi esz-közében még nem is, de tárgyában és hőse utjában, valóságában jóval túl van a Móricz Zsigmond-féle parasztirodalmon s túl egy lépéssel Szilágyi András Uj Pásztorán. Darvas túl a költőiségen a félreérthetetlen osztálytapasztalat írója, akinél a sajátját képező alföldi parasztnyelv, az egyszerű mondatfűzés minden kitűnősége ellenére is csak az ábrázolás eszköze.

Méhász N. József